

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

22 septembrie 2022*

„Trimitere preliminară – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Practici comerciale neloiale față de consumatori – Principiul efectivității – Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Procedură sumară de plată a onorariilor de avocat – Caracter eventual abuziv al clauzelor conținute într-o convenție privind onorariile – Reglementare națională care nu prevede posibilitatea unui control exercitat de instanță – Articolul 4 alineatul (2) – Domeniul de aplicare al excepției – Directiva 2005/29/CE – Articolul 7 – Practică comercială înșelătoare – Contract încheiat între un avocat și clientul său, prin care i se interzice acestuia din urmă să se desisteze, fără știrea sau în pofida opiniei avocatului, sub sancțiunea unei penalități financiare”

În cauza C-335/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia n° 10 bis de Sevilla (Tribunalul de Primă Instanță nr.°10 bis din Sevilla, Spania), prin decizia din 24 mai 2021, primită de Curte la 27 mai 2021, în procedura

Vicente

împotriva

Delia,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din domnul S. Rodin, președinte de cameră, domnul J.–C. Bonichot și doamna O. Spineanu–Matei (raportoare), judecători,

avocat general: domnul P. Pikamäe,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul spaniol, de I. Herranz Elizalde, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de J. Baquero Cruz și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: spaniola.

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), a Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 (JO 2011, L 304, p. 64) (denumită în continuare „Directiva 93/13”), și a Directivei 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului („Directiva privind practicile comerciale neloiale”) (JO 2005, L 149, p. 22, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 260).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnul Vicente, avocat, pe de o parte, și doamna Delia, clienta sa, pe de altă parte, ca urmare a neplății onorariilor solicitate pentru serviciile juridice furnizate acesteia din urmă.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 93/13

- 3 Considerentele douăzeci și unu și douăzeci și patru ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât statele membre ar trebui să se asigure că nu se includ clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către un vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] [...]

[...]

întrucât autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii [...]

- 4 Articolul 3 alineatul (1) din această directivă are următorul cuprins:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

5 Articolul 4 din directiva menționată prevede:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

6 Potrivit articolului 6 alineatul (1) din aceeași directivă:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

7 Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].”

Directiva 2005/29

8 Articolul 5 alineatul (4) din Directiva 2005/29 prevede:

„Sunt neloiale în special practicile comerciale care:

(a) sunt înșelătoare în sensul articolelor 6 și 7

sau

(b) sunt agresive în sensul articolelor 8 și 9.”

9 Articolul 7 alineatele (1) și (2) din această directivă prevede:

„(1) O practică comercială se consideră înșelătoare în cazul în care, analizând faptele și ținând seama de toate caracteristicile și circumstanțele, precum și de limitele proprii mediului de comunicare utilizat, omite o informație semnificativă de care consumatorul mediu are nevoie în contextul respectiv pentru a lua o decizie comercială în cunoștință de cauză și care, în consecință, determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări.

(2) De asemenea, o practică comercială se consideră omisiune înșelătoare în cazul în care, ținând seama de toate aspectele descrise la alineatul (1), un comerciant disimulează o informație semnificativă prevăzută la alineatul respectiv sau o furnizează într-o manieră neclară,

neinteligibilă, ambiguă sau nepotrivită sau dacă nu își declară intenția comercială adevărată în cazul în care aceasta nu reiese deja din context și în cazul în care, în orice situație, aceasta determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări.”

Dreptul spaniol

10 Acțiunea în plata onorariilor este reglementată de Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Legea 1/2000 privind Codul de procedură civilă) din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575, denumită în continuare „LEC”).

11 Articolul 34 din LEC, referitor la „facturile reprezentantului procesual”, prevede la alineatul 2:

„După ce factura a fost prezentată și declarată admisibilă de grefier, acesta din urmă solicită mandantului să plătească suma sau să o conteste ca fiind nedatorată, în termen de 10 zile, sub sancțiunea executării silite dacă mandantul nu plătește și nu formulează contestație.

În cazul în care mandantul formulează contestație în acest termen, grefierul acordă reprezentantului procesual un termen de 3 zile pentru ca el să se pronunțe cu privire la contestația respectivă. În continuare, grefierul examinează factura și actele de procedură, precum și înscrisurile prezentate și, în termen de 10 zile, emite o decizie prin care se stabilește suma care trebuie plătită reprezentantului procesual. Această sumă face obiectul executării silite în cazul în care nu se efectuează plata în termen de cinci zile de la notificare.

Decizia menționată la paragraful anterior nu poate fi atacată, însă nu prejudecă, nici măcar în parte, hotărârea susceptibilă să fie pronunțată în cadrul procedurii jurisdicționale ulterioare de drept comun.”

12 Articolul 34 alineatul 2 al treilea paragraf din LEC a fost declarat neconstituțional și a fost anulat prin hotărârea 34/2019 a Tribunal Constitutional (Curtea Constituțională, Spania) din 14 martie 2019 (BOE nr. 90 din 15 aprilie 2019, p. 39549, denumită în continuare „hotărârea nr. 34/2019”).

13 Articolul 35 din LEC, intitulat „Onorariile de avocat”, prevede:

„1. Avocații pot solicita părții pe care o reprezintă plata onorariilor datorate în cauză, prezentând o notă de onorarii detaliată și declarând în mod formal că onorariile respective le sunt datorate și nu au fost plătite. [...]

2. După introducerea acestei cereri, grefierul solicită debitorului să plătească suma respectivă sau să conteste nota în termen de 10 zile, sub sancțiunea executării silite dacă mandantul nu efectuează plata și nu formulează contestație.

Dacă, în acest termen, onorariile sunt contestate ca fiind nedatorate, se aplică articolul 34 alineatul 2 al doilea și al treilea paragraf.

Dacă onorariile sunt contestate ca fiind excesive, grefierul acordă avocatului un termen de trei zile pentru ca el să se pronunțe cu privire la această contestație. În cazul în care avocatul nu acceptă reducerea onorariilor care îi este solicitată, grefierul efectuează în prealabil regularizarea acestor onorarii, în conformitate cu articolul 241 și următoarele, cu excepția cazului în care avocatul

dovedește existența unui deviz acceptat în prealabil, în scris, de către persoana care formulează contestația, și emite o decizie de stabilire a sumei datorate, sub sancțiunea executării silite dacă nu se efectuează plata în termen de cinci zile de la notificare.

Decizia respectivă nu poate fi atacată, însă nu prejudică, nici măcar în parte, hotărârea susceptibilă să fie pronunțată în cadrul procedurii jurisdicționale ulterioare de drept comun.

3. În cazul în care debitorul onorariilor nu formulează contestație în termenul prevăzut, se dispune executarea silită pentru suma indicată în nota de onorarii, la care se adaugă cheltuielile de judecată.”

14 Sintagma „și treilea paragraf” din cuprinsul articolului 35 alineatul 2 al doilea paragraf din LEC a fost declarată neconstituțională și anulată prin hotărârea nr. 34/2019. Situația a fost aceeași în ceea ce privește al patrulea paragraf al acestui articol 35 alineatul 2.

15 Articolul 206 din LEC, intitulat „Tipuri de decizii”, figurează în capitolul VIII din aceasta, intitulat „Deciziile procedurale”. Acest articol prevede:

„[...]”

2. Deciziile grefierilor sunt denumite «măsurile incidente» și «decizii motivate».

[...]”

16 Potrivit articolului 454 bis din LEC, intitulat „Acțiunea în revizuire”:

„1. [...]”

Deciziile motivate care pun capăt procedurii sau care împiedică continuarea acesteia pot face obiectul unei acțiuni directe în revizuire. Această acțiune nu are efect suspensiv și, în niciun caz, nu este posibil să conteste ceea ce s-a decis.

Se poate formula acțiune directă în revizuire împotriva deciziilor motivate și în cazurile expres prevăzute.

2. Acțiunea în revizuire trebuie introdusă în termen de cinci zile printr-un memoriu care menționează viciul ce afectează decizia motivată. În cazul în care aceste condiții sunt îndeplinite, grefierul, printr-o măsură de organizare a procedurii, va declara acțiunea admisibilă acordând celorlalte părți un termen comun de cinci zile pentru a o contesta dacă consideră că este oportun.

În cazul în care condițiile de admisibilitate a acțiunii nu sunt îndeplinite, instanța o declară inadmisibilă prin emiterea unei decizii motivate.

La expirarea termenului de contestare, instanța se pronunță prin ordonanță în termen de 5 zile, indiferent dacă au fost depuse sau nu observații scrise. Deciziile privind admisibilitatea sau inadmisibilitatea nu sunt supuse căilor de atac.

3. Ordonanța prin care se soluționează acțiunea în revizuire nu este supusă apelului decât atunci când pune capăt procedurii sau împiedică continuarea sa.”

17 În urma anulării în parte a articolelor 34 și 35 din LEC, menționată la punctele 11 și 13 din prezenta hotărâre, deciziile motivate ale grefierului care nu erau supuse căilor de atac pot face în prezent obiectul unei acțiuni în revizuire în temeiul articolului 454 bis din LEC.

18 Potrivit articolului 517 alineatul 2 din LEC:

„Sunt susceptibile de executare silită numai următoarele titluri:

[...]

9. celelalte decizii procedurale și înscrisuri care, potrivit prezentei legi sau oricărei alte legi, pot face obiectul executării silite.”

19 Intitulat „Contestația la executarea hotărârilor judecătorești sau arbitrale ori a acordurilor de mediere”, articolul 556 din LEC prevede la alineatul 1:

„Dacă titlul executoriu îl constituie o hotărâre judecătorească sau arbitrală prin care se stabilește o obligație ori un acord de mediere, debitorul urmărit poate contesta în scris ordonanța de încuviințare a executării în termen de 10 zile de la notificarea acesteia, demonstrând cu înscrisuri efectuarea plății sau îndeplinirea obligațiilor stabilite prin hotărârea judecătorească sau arbitrală ori prin acord.

De asemenea, se pot invoca termenul de decădere prevăzut pentru introducerea acțiunii de punere în executare, precum și acordurile și tranzacțiile încheiate pentru evitarea executării, cu condiția ca aceste acorduri și tranzacții să fie consemnate într-un act notarial.”

20 Articolul 557 din LEC, intitulat „Contestația la executare întemeiată pe alte titluri executorii decât cele judiciare sau arbitrale”, prevede la alineatul 1:

„Atunci când executarea se dispune pentru titlurile executorii prevăzute la articolul 517 alineatul 2 punctele 4, 5, 6 și 7, precum pentru alte înscrisuri care au forță executorie prevăzute la articolul 517 alineatul 2 punctul 9, debitorul urmărit o poate contesta, în termenele și în formele prevăzute la articolul anterior, numai în cazul în care invocă unul dintre următoarele motive:

[...]

7. Titlul conține clauze abuzive.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

21 La 9 februarie 2017, doamna Delia, pe de o parte, și domnii Augusto, precum și Vicente, în calitate de avocați, pe de altă parte, au convenit cu privire la o scrisoare de misiune privind, printre altele, examinarea, contestația extrajudiciară și, dacă este necesar, reclamația în justiție, precum și, dacă este cazul, redactarea și introducerea unei acțiuni în anularea clauzelor abuzive cuprinse într-un contract de împrumut încheiat, la 26 noiembrie 2003, de doamna Delia, în calitate de consumatoare, cu o instituție bancară.

22 Scrisoarea de misiune cuprindea o clauză potrivit căreia, „prin semnarea scrisorii de misiune, clientul se angajează să urmeze instrucțiunile cabinetului și, dacă se desistează din orice motiv înainte de încheierea procedurii judiciare sau dacă încheie un acord cu banca fără știrea sau în

poftida opiniei cabinetului, va trebui să plătească suma rezultată din aplicarea baremului ordinului avocaților din Sevilla pentru stabilirea cheltuielilor de judecată aferente acțiunii referitoare la declararea nulității și la quantum” (denumită în continuare „clauza de desistare”).

- 23 Doamna Delia ar fi făcut apel la acest cabinet de avocat prin intermediul unei publicități pe o rețea socială în care nu s-a menționat clauza de desistare, persoana interesată fiind informată doar cu privire la prețul serviciilor juridice. Așadar, nu s-ar fi stabilit, în speță, că doamna Delia a avut cunoștință de clauza de desistare înainte de semnarea scrisorii de misiune.
- 24 Anterior introducerii acțiunii în anulare, domnul Vicente a formulat, la 22 februarie 2017, o contestație extrajudiciară la instituția bancară în discuție, în urma căreia aceasta din urmă i-a propus direct doamnei Delia, la 2 iunie 2017, restituirea sumei de 870,67 euro cu titlu de sume plătite în mod nejustificat în temeiul unei clauze-prag cuprinse în contractul de împrumut. Doamna Delia a decis să accepte această ofertă. Nu ar exista însă nicio dovadă cu privire la data exactă la care aceasta din urmă l-a informat pe domnul Vicente că a primit răspunsul băncii, nici cu privire la aspectul dacă acesta din urmă i-a recomandat, la acel moment, să nu accepte propunerea respectivă.
- 25 Acțiunea având ca obiect anularea clauzei-prag, din data de 22 mai 2017 și semnată de domnul Vicente și de o reprezentantă procesuală, a fost înregistrată la instanța de trimitere, Juzgado de Primera Instancia n° 10 bis de Sevilla (Tribunalul de Primă Instanță nr. 10 bis din Sevilla, Spania) la 12 iunie 2017.
- 26 Prin scrisoarea trimisă prin fax din 13 iunie 2017, domnul Vicente i-a comunicat clienței sale dezacordul său cu privire la propunerea instituției bancare, subliniind că a fost introdusă o acțiune împotriva acesteia din urmă.
- 27 La 25 septembrie 2017, reprezentanta procesuală a informat instanța de trimitere că doamna Delia se desistează de acțiune fiindu-i satisfăcute pretențiile pe cale extrajudiciară și a precizat totodată că desistarea respectivă era motivată de faptul că, în mod contrar opiniei avocatului său și ulterior introducerii acțiunii, clienta lor a acceptat această tranzacție. În consecință, grefierul acestei instanțe a pronunțat, la aceeași dată, o decizie motivată prin care s-a pus capăt procedurii.
- 28 Din cererea de decizie preliminară reiese că, la 13 noiembrie 2017, domnul Vicente a sesizat grefierul instanței de trimitere cu o procedură de plată a onorariilor împotriva doamnei Delia, având ca obiect suma de 1 105,50 euro fără taxa pe valoarea adăugată, respectiv un total de 1 337,65 euro, calculat după cum urmează:
- „Baza de facturare: 18 000,00 euro. Rezultat după aplicarea baremului: 2 211,00 [euro];
- [...] 50 % pentru introducerea acțiunii: 1 105,50 [euro]”.
- 29 Cu titlu de justificare a cuantumului solicitat, cererea era însoțită de un document intitulat „Convenție privind onorariile”, care face trimitere la normele aplicabile în materie de onorarii profesionale ale ordinului avocaților din Sevilla.

- 30 Doamna Delia, asistată de un avocat desemnat din oficiu, a contestat aceste onorarii pentru motivul că nu erau datorate. Astfel, ea nu ar fi fost informată cu privire la existența clauzei de desistare, așa încât ar fi obligată numai să plătească, cu titlu de onorarii, 10 % din suma primită din partea băncii împrumutătoare, și anume 105,35 euro, sumă care ar fi fost achitată. Doamna Delia a invocat de asemenea, cu această ocazie, caracterul abuziv al clauzei de desistare.
- 31 Prin decizia motivată din 15 octombrie 2020, grefierul instanței de trimitere a respins această contestație și a stabilit cuantumul datorat de doamna Delia cu titlu de onorarii de avocat la 1 337,65 euro, acordând un termen de plată de 5 zile, sub sancțiunea executării silite. Grefierul nu a examinat problema caracterului abuziv al clauzei de desistare.
- 32 La 2 februarie 2021, doamna Delia a sesizat instanța de trimitere cu o acțiune în revizuire împotriva acestei decizii motivate, acțiune care a fost declarată admisibilă și a fost comunicată domnului Vicente. Acesta din urmă a depus un memoriu în apărare prin care a solicitat respingerea acțiunii și obligarea doamnei Delia la plata cheltuielilor de judecată.
- 33 Această instanță se îndoiește că normele procedurale naționale ce reglementează procedura de plată a onorariilor ar fi conforme cu cerințele care decurg din Directiva 93/13, din principiul efectivității și din dreptul la protecție jurisdicțională efectivă prevăzut la articolul 47 din cartă.
- 34 În această privință, instanța menționată precizează că, în temeiul dreptului spaniol, avocații dispun de trei căi procedurale pentru a reclama în justiție plata onorariilor care le sunt datorate: procedura jurisdicțională de drept comun, procedura ordonanței de plată sau procedura de plată a onorariilor prevăzută la articolul 35 din LEC, care constituie o procedură sumară cu garanții limitate. Această din urmă procedură este de competența grefierului instanței care a fost sesizată cu procedura judiciară ce a ocazionat onorariile a căror plată face obiectul reclamației.
- 35 Astfel, procedura de plată a onorariilor este, într-o primă etapă, de competența unui grefier, și anume o autoritate care, potrivit Hotărârii din 16 februarie 2017, Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2017:126), și hotărârii nr. 34/2019, nu este investită cu funcții jurisdicționale. Potrivit articolului 35 din LEC, onorariile pot fi contestate pentru motivul că nu sunt datorate sau sunt excesive, decizia emisă de grefier în urma unei asemenea contestații fiind calificată, la articolul 206 din LEC, drept „decizie motivată”. Ca urmare a hotărârii nr. 34/2019, această decizie poate face, într-o a doua etapă, obiectul unei acțiuni în revizuire, în conformitate cu articolul 454 bis din LEC.
- 36 Prin urmare, chiar dacă procedura de plată a onorariilor în temeiul articolului 35 din LEC privește un contract încheiat între un avocat și clientul său, care, astfel cum reiese din Hotărârea din 15 ianuarie 2015, Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14), intră în domeniul de aplicare al Directivei 93/13, posibilitatea ca această procedură să fie dedusă judecății unei instanțe este condiționată de formularea unei acțiuni în revizuire împotriva deciziei motivate a grefierului. În plus, având în vedere caracterul sumar al acestei acțiuni în revizuire și posibilitatea de a recurge la o procedură jurisdicțională ordinară, în conformitate cu articolul 35 alineatul 2 din LEC, instanța nu ar putea efectua un control din oficiu al eventualului caracter abuziv al clauzelor conținute în contractul de servicii juridice, examinarea de către această instanță fiind, în principiu, limitată la conținutul deciziei motivate adoptate de grefier. Regimul administrării probelor ar fi de asemenea limitat la mijloacele de probă scrise, furnizate deja în fața acestui grefier.

- 37 În ceea ce privește posibilitatea consumatorului de a recurge la procedura jurisdicțională de drept comun, în temeiul articolului 35 alineatul 2 din LEC, pentru a-și valorifica drepturile care decurg din Directiva 93/13, instanța de trimitere arată că reiese din hotărârea nr. 34/2019 că această procedură nu remediază caracterul nejurisdicțional al procedurii de plată a onorariilor întrucât nu împiedică deciziile motivate ale grefierului prin care se stabilesc onorariile de avocat să își producă efectele.
- 38 În ceea ce privește executarea deciziilor grefierului, această instanță precizează că, deși faza respectivă se desfășoară sub controlul unei instanțe, consumatorul nu poate formula totuși contestație decât pentru motivele prevăzute la articolul 556 din LEC, printre care nu figurează eventualul caracter abuziv al clauzelor conținute în titlul în temeiul căruia a fost pronunțată această decizie.
- 39 Potrivit instanței de trimitere, în cadrul unei acțiuni în revizuire a deciziei motivate a grefierului, precum cea cu care este sesizată, ea este obligată, ținând seama de caracterul sumar prevăzut la articolul 35 din LEC, fie să confirme, fie să revoce decizia motivată a grefierului. În acest context, ea nu ar avea competența să examineze eventualul caracter abuziv al clauzelor contractului încheiat de avocat și clientul său.
- 40 În consecință, instanța menționată are îndoieli, mai întâi, cu privire la compatibilitatea unui asemenea sistem procedural cu jurisprudența Curții referitoare la obligația instanței de a efectua un asemenea control, dacă este necesar, din oficiu. Astfel, pe de o parte, în cadrul procedurii de plată a onorariilor, grefierul nu exercită funcții jurisdicționale și nu este competent să efectueze acest control. Pe de altă parte, nici în cazul unei acțiuni în revizuirea deciziei motivate a grefierului nu se prevede că instanța efectuează o asemenea examinare. Instanța de trimitere ridică, prin urmare, problema dacă, în pofida acestor norme procedurale, ea însăși are competența de a efectua din oficiu controlul menționat, știind că nu se poate limita să anuleze decizia motivată și să trimită cauza spre reexaminare grefierului pentru ca el să procedeze în acest sens, deoarece acesta din urmă nu are competența de a-l efectua.
- 41 În măsura în care, în speță, ar fi obligată să examineze din oficiu caracterul abuziv al clauzei de desistare, instanța de trimitere ridică în continuare problema dacă această clauză intră sub incidența excepției prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 sau dacă prezintă mai degrabă caracterul unei clauze de despăgubire sau al unei clauze penale al cărei eventual caracter abuziv ar fi supus controlului instanței. Cu toate acestea, chiar dacă s-ar considera că o clauză precum clauza de desistare ține de obiectul principal al contractului sau de caracterul adecvat al prețului față de serviciile furnizate în schimbul său, ar fi necesar să se examineze dacă ea îndeplinește cerințele de transparență. În această privință, instanța menționată observă că clauza de desistare nu prevede un anumit quantum sau o modalitate de calcul al onorariilor solicitate, ci se limitează să facă trimitere la baremul indicativ stabilit de ordinul avocaților din Sevilla. Or, conținutul reglementărilor naționale referitoare la ordinele profesionale, precum și interpretarea unora dintre dispozițiile lor nu se impun cu evidență.
- 42 Pe de altă parte, nimic nu indică, potrivit instanței menționate, că baremul indicativ care a servit la calcularea onorariilor solicitate de Vicente este public și nu s-a stabilit nici că doamna Delia a fost informată cu privire la conținutul său.

- 43 În sfârșit, instanța de trimitere ridică problema dacă inserarea unei clauze într-un contract încheiat între un avocat și clientul său, precum clauza de desistare, care face trimitere la baremul unui ordin al avocaților și care nu este menționată în oferta comercială și nici în informarea prealabilă încheierii contractului menționat, poate fi calificată drept practică comercială neloială, în sensul Directivei 2005/29.
- 44 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia n° 10 bis de Sevilla (Tribunalul de Primă Instanță nr. 10 bis din Sevilla) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) O procedură sumară prin care se solicită plata onorariilor de către un avocat, care nu permite instanței să examineze din oficiu eventualul caracter abuziv al clauzelor incluse într-un contract încheiat cu un consumator, având în vedere că aceasta nu prevede intervenția sa în niciun moment al desfășurării procedurii, cu excepția cazului în care clientul se opune cererii respective și, ulterior, una dintre părți introduce o cale de atac împotriva deciziei finale a grefierului, este conformă cu Directiva 93/13 și cu principiul efectivității aplicabil acesteia coroborate cu dreptul la protecție jurisdicțională efectivă, consacrat la articolul 47 din cartă?
- 2) Faptul că eventualul control privind caracterul abuziv efectuat de instanță din oficiu sau la cererea unei părți, în astfel de proceduri de natură sumară, se realizează în contextul unei acțiuni în revizuire facultative introduse împotriva deciziei adoptate de un organ fără caracter jurisdicțional precum grefierul, care, în principiu, trebuie să se limiteze exclusiv la ceea ce a făcut obiectul deciziei și care nu permite administrarea altor probe decât mijloacele de probă scrise care au fost deja prezentate de părți, este conform cu Directiva 93/13 și cu principiul efectivității aplicabil acesteia coroborate cu dreptul la protecție jurisdicțională, consacrat la articolul 47 din cartă?
- 3) O clauză inclusă într-un contract încheiat între un avocat și un consumator precum cea în litigiu, care prevede plata unor onorarii în situația specifică în care clientul se desistează de judecată înainte de finalizarea acesteia sau încheie un acord cu entitatea respectivă fără știrea cabinetului de avocatură sau în pofida opiniei acestuia, trebuie considerată ca fiind inclusă în domeniul de aplicare al articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, întrucât este vorba despre o clauză principală referitoare la obiectul contractului, în speță la preț?
- 4) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea anterioară, clauza menționată, care determină onorariile avocatului prin trimitere la un barem al unui ordin al avocaților, care stabilește reguli diferite aplicabile de la caz la caz, fără a se face vreo referire la această clauză în cadrul informării prelabile, poate fi considerată clară și inteligibilă în sensul articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13?
- 5) În cazul unui răspuns negativ la întrebarea anterioară, includerea într-un contract încheiat între un avocat și un consumator a unei clauze precum cea în litigiu, care determină onorariile avocatului prin simpla trimitere la un barem al unui ordin al avocaților, care stabilește reguli diferite aplicabile de la caz la caz, fără a se face vreo referire la această clauză în oferta comercială și în cadrul informării prelabile, poate fi considerată o practică comercială neloială în sensul Directivei 2005/29?”

Cu privire la admisibilitate

- 45 Guvernul spaniol invocă inadmisibilitatea întrebărilor prima-a treia și a cincea. Potrivit acestui guvern, prima întrebare are un caracter ipotetic în măsura în care privește o situație în care nu a fost introdusă o acțiune în revizuire. În ceea ce privește a doua întrebare, guvernul menționat invocă lipsa unor precizări suficiente cu privire la conținutul limitărilor prevăzute de legislația națională referitoare la întinderea examinării efectuate în principiu de instanță în cadrul unei acțiuni în revizuire. În opinia aceluiași guvern, un răspuns la a treia și la a cincea întrebare nu este nici necesar, nici pertinent pentru soluționarea cauzei principale.
- 46 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, întrebările preliminare beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea nu poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională, în sensul articolului 267 TFUE, decât atunci când, în special, cerințele privind conținutul cererii de decizie preliminară care figurează la articolul 94 din Regulamentul de procedură al Curții nu sunt respectate sau atunci când este evident că interpretarea sau aprecierea validității unei norme a Uniunii, solicitată de instanța națională, nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal ori atunci când problema este de natură ipotetică (Hotărârea din 28 martie 2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 47 În ceea ce privește caracterul ipotetic al primei întrebări și caracterul lacunar al explicațiilor furnizate de instanța de trimitere în susținerea celei de a doua întrebări, trebuie să se constate, pe de o parte, că prima întrebare nu prezintă un asemenea caracter în măsura în care trebuie înțeleasă într-un sens larg, și anume ca urmărind să se obțină o apreciere în esență cu privire la compatibilitatea cu Directiva 93/13 a inexistenței unei competențe a instanței de a controla din oficiu caracterul eventual abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator. Pe de altă parte, indicațiile furnizate de instanța de trimitere referitoare la a doua întrebare permit să se stabilească în mod corespunzător conținutul acesteia.
- 48 Referitor la treia și la a cincea întrebare, nu este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu obiectul litigiului principal.
- 49 Astfel, pe de o parte, în ceea ce privește a treia întrebare, dacă s-ar răspunde că instanța de trimitere este obligată să examineze eventualul caracter abuziv al clauzei de desistare, ea va trebui să aprecieze dacă o asemenea clauză intră sub incidența excepției prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13. Pe de altă parte, în ceea ce privește interpretarea Directivei 2005/29, care face obiectul celei de a cincea întrebări, din decizia de trimitere reiese că aceasta este necesară pentru a „soluționa cauza”. Așadar, aceasta privește examinarea eventualului caracter abuziv al clauzei de desistare, în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 93/13, pe care instanța de trimitere va trebui să o efectueze în cazul unui răspuns în acest sens la întrebările prima-a treia.
- 50 În consecință, întrebările prima-a treia și a cincea sunt admisibile.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima și la a doua întrebare

- 51 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva 93/13, citită în lumina principiului efectivității și a articolului 47 din cartă, trebuie interpretată în sensul că se opune unei

reglementări naționale privind o procedură sumară de plată a onorariilor de avocat în temeiul căreia cererea formulată împotriva clientului consumator face obiectul unei decizii pronunțate de o autoritate nejurisdicțională, intervenția unei instanțe nefiind prevăzută decât în stadiul eventualei căi de atac împotriva acestei decizii, fără ca instanța sesizată cu această ocazie să poată controla, la nevoie din oficiu, dacă clauzele cuprinse în contractul care a determinat aplicarea onorariilor solicitate au un caracter abuziv și să admită prezentarea de către părți a altor probe decât mijloacele de probă scrise deja furnizate în fața autorității nejurisdicționale.

- 52 Trebuie amintit de la bun început că, astfel cum reiese din jurisprudența Curții, situația de inegalitate care există între consumator și profesionist nu poate fi compensată decât printr-o intervenție pozitivă, exterioară părților la contract, instanța națională fiind obligată să aprecieze din oficiu caracterul eventual abuziv al unei clauze contractuale care se încadrează în domeniul de aplicare al Directivei 93/13 de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctele 41-43 și jurisprudența citată).
- 53 Deși Curtea a precizat deja, în mai multe privințe și ținând seama de cerințele prevăzute la articolul 6 alineatul (1) și la articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, modul în care instanța națională trebuie să asigure protecția drepturilor conferite consumatorilor de această directivă, este la fel de adevărat că, în principiu, dreptul Uniunii nu armonizează procedurile aplicabile examinării caracterului pretins abuziv al unei clauze contractuale și că, prin urmare, acestea țin de ordinea juridică internă a statelor membre (Hotărârea din 26 iunie 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punctul 45 și jurisprudența citată). Această situație se regăsește în cauza principală în ceea ce privește normele procedurale de drept spaniol ce reglementează procedura de plată a onorariilor de avocat, care, în lipsa armonizării, țin de ordinea juridică a acestui stat membru.
- 54 Cu toate acestea, în conformitate cu principiul cooperării loiale consacrat la articolul 4 alineatul (3) TUE, modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor acțiuni similare de natură internă (principiul echivalenței) și nu trebuie să facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (Hotărârea din 24 octombrie 2018, XC și alții, C-234/17, EU:C:2018:853, punctul 22 și jurisprudența citată).
- 55 În ceea ce privește principiul efectivității, singurul care face obiectul întrebărilor instanței de trimitere, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, fiecare caz în care se ridică problema dacă o prevedere procedurală internă face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând cont de locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia în fața diverselor instanțe naționale (Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 53 și jurisprudența citată).
- 56 Trebuie să se observe de asemenea că, deși respectarea principiului efectivității nu poate merge până la a suplini integral pasivitatea totală a consumatorului vizat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punctul 56 și jurisprudența citată), trebuie totuși să se analizeze dacă există, ținând seama de particularitățile procedurii naționale vizate, un risc care nu este neglijabil ca, în procedurile inițiate de

profesioniști și în care consumatorii sunt pârâți, aceștia din urmă să fie descurajați să își valorifice drepturile conferite de Directiva 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctele 54 și 56).

- 57 În cazul în care intervenția unei instanțe și examinarea caracterului eventual abuziv al clauzelor unui contract încheiat între un profesionist și un consumator nu sunt prevăzute de reglementarea națională în cauză decât într-un stadiu procedural avansat, de exemplu, cel al opoziției împotriva unei somații deja emise sau, precum în cauza principală, cu ocazia acțiunii în revizuire introduse împotriva deciziei motivate a grefierului, această intervenție nu este susceptibilă să mențină efectul util al Directivei 93/13 decât dacă consumatorul nu este descurajat să își valorifice drepturile, în calitate de reclamant sau de pârât, în stadiul procedural respectiv (a se vedea prin analogie Hotărârea din 20 septembrie 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, punctele 46 și 51).
- 58 În sfârșit, Curtea a statuat de asemenea că obligația care rezultă din articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 de a prevedea modalități procedurale care să permită asigurarea respectării drepturilor conferite justițiabililor de această directivă împotriva utilizării unor clauze abuzive implică cerința dreptului la o cale de atac efectivă, consacrată de asemenea la articolul 47 din cartă (Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punctul 59 și jurisprudența citată).
- 59 În lumina acestei jurisprudențe trebuie să se răspundă la primele două întrebări.
- 60 În speță, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 34-36 din prezenta hotărâre, dacă apreciază că onorariile solicitate de avocatul său nu sunt datorate sau sunt excesive, consumatorul le poate contesta în fața grefierului instanței naționale care a fost sesizată cu procedura judiciară ce a ocazionat aceste onorarii. Grefierul emite o decizie motivată care stabilește suma datorată, sub sancțiunea executării silite. Deși grefierul efectuează anumite verificări cu privire la aceste onorarii, din cererea de decizie preliminară reiese că, în calitate de autoritate nejurisdicțională, el nu este competent să aprecieze dacă o clauză a contractului din care decurg aceste onorarii are un caracter abuziv în raport cu Directiva 93/13.
- 61 În cazul în care consumatorul decide să formuleze o acțiune în revizuire împotriva deciziei motivate a grefierului, din articolul 454 bis din LEC reiese că aceasta trebuie depusă în termen de cinci zile și nu este suspensivă. Reiese de asemenea din cererea de decizie preliminară că instanța sesizată cu o asemenea acțiune nu dispune de posibilitatea de a efectua o examinare a eventualului caracter abuziv al clauzelor cuprinse în contractul care a determinat aplicarea onorariilor solicitate, controlul său fiind limitat la obiectul deciziei grefierului. În plus, regimul administrării probelor ar fi de asemenea limitat la mijloacele de probă scrise furnizate deja în fața grefierului.
- 62 În observațiile sale scrise, guvernul spaniol contestă înțelesul LEC, astfel cum este prezentat de instanța de trimitere. Potrivit acestui guvern, legislația menționată nu stabilește nicio limitare explicită referitoare la posibilitatea instanței de a examina caracterul eventual abuziv al clauzelor sau privind administrarea probelor în cadrul unei acțiuni în revizuire.
- 63 În această privință, este suficient să se amintească faptul că, în conformitate cu o jurisprudență constantă a Curții, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, deși revine Curții sarcina de a interpreta dispozițiile dreptului Uniunii, numai instanța de trimitere are competența să interpreteze legislația națională. Prin urmare, Curtea trebuie să se limiteze la a lua în

considerare interpretarea dreptului național astfel cum a fost prezentată de instanța națională menționată (Hotărârea din 26 iunie 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punctul 52 și jurisprudența citată).

- 64 Prin urmare, având în vedere caracteristicile acțiunii în revizuire prevăzute de LEC, astfel cum sunt prezentate în cererea de decizie preliminară, în special caracterul limitat al controlului exercitat de instanță asupra deciziei motivate a grefierului, interdicția impusă acestei instanțe de a efectua, din oficiu sau la cererea unei părți, o examinare a eventualului caracter abuziv al clauzelor cuprinse în contractul aflat la baza onorariilor solicitate, precum și regimul administrării probelor care pare să împiedice o parte să prezinte alte probe decât cele deja furnizate grefierului pentru a-și valorifica drepturile care decurg din Directiva 93/13, se poate concluziona că există un risc, ce nu este neglijabil, ca, în cadrul unei acțiuni în revizuire, consumatorul să fie descurajat să își valorifice drepturile.
- 65 Instanța de trimitere menționează însă că, în cadrul unei proceduri jurisdicționale de drept comun sau al procedurii de executare, consumatorul ar avea posibilitatea de a invoca eventualul caracter abuziv al unei clauze cuprinse în contractul încheiat cu avocatul său și în temeiul căreia acesta îi solicită plata unor onorarii.
- 66 În ceea ce privește, în primul rând, procedura jurisdicțională de drept comun prevăzută la articolul 34 alineatul 2 și la articolul 35 alineatul 2 din LEC, nu reiese cu claritate din cererea de decizie preliminară că introducerea unei asemenea proceduri de către consumator ar avea un efect suspensiv asupra executării deciziei motivate a grefierului sau a deciziei judecătorești de confirmare a acesteia adoptate în urma unei acțiuni în revizuire, astfel încât să permită instanței sesizate cu o asemenea acțiune să examineze caracterul eventual abuziv al clauzelor contractului vizat anterior executării acestor decizii.
- 67 În ceea ce privește, în al doilea rând, intervenția unei instanțe în stadiul executării, trebuie să se observe, în ceea ce privește executarea deciziei motivate a grefierului, că instanța de trimitere consideră că asemenea decizii trebuie calificate drept „decizii procedurale”, astfel încât, în stadiul executării lor în regimul prevăzut la articolul 556 din LEC, consumatorul nu poate invoca caracterul eventual abuziv al anumitor clauze cuprinse în titlul executoriu.
- 68 În ceea ce privește executarea deciziei pronunțate în cadrul unei acțiuni în revizuire, aceasta pare supusă motivelor de contestație prevăzute la articolul 556 din LEC, având în vedere caracterul său judiciar, debitorul urmărit putând numai să invoce, în cadrul unei contestații lipsite de efect suspensiv, executarea obligației, decăderea din dreptul de a introduce acțiunea în executare sau tranzacția dintre părți.
- 69 Din ceea ce precedă rezultă, sub rezerva verificărilor care revin instanței de trimitere în ceea ce privește interpretarea dreptului național, că nici procedura jurisdicțională de drept comun, nici procedura de executare nu par să permită remedierea riscului ca, în cadrul unei acțiuni în revizuire, consumatorul să nu fie în măsură să își valorifice drepturile care decurg din Directiva 93/13.
- 70 În consecință, Directiva 93/13, interpretată în lumina principiului efectivității și a articolului 47 din cartă, se opune unui regim procedural național precum cel în discuție în litigiul principal, în măsura în care acest regim nu permite controlul caracterului abuziv al clauzelor cuprinse într-un contract încheiat între un avocat și clientul său nici în stadiul contestării onorariilor solicitate, în

cadrul primei etape a procedurii care se desfășoară în fața grefierului instanței sesizate cu procedura judiciară care a ocazionat onorariile în cauză, nici cu ocazia unei acțiuni în revizuire care ar putea fi introdusă ulterior în fața unei instanțe împotriva deciziei grefierului.

- 71 Cu toate acestea, guvernul spaniol și Comisia susțin că este posibilă o interpretare conformă a regimului procedural național, de natură să permită instanței sesizate cu o acțiune în revizuire să aprecieze, din oficiu sau la cererea consumatorului, caracterul eventual abuziv al unei clauze a contractului aflat la baza solicitării de plată a onorariilor, ceea ce nici instanța de trimitere nu exclude.
- 72 Principiul interpretării conforme impune ca instanțele naționale să facă tot ce ține de competența lor, luând în considerare dreptul intern în ansamblul său și aplicând metodele de interpretare recunoscute de acesta, în vederea garantării efectivității depline a directivei în discuție și în vederea identificării unei soluții conforme cu finalitatea urmărită de aceasta (Hotărârea din 26 iunie 2019, Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, punctul 65 și jurisprudența citată).
- 73 În această privință, Comisia sugerează, în observațiile sale scrise, că s-ar putea considera că onorariile care decurg dintr-o clauză abuzivă „nu sunt datorate”, în sensul articolului 35 alineatul 2 din LEC. În orice caz, dacă instanța de trimitere ar considera că este posibilă o interpretare conformă a dreptului național și dacă aceasta este de natură să îi permită să efectueze din oficiu controlul caracterului eventual abuziv al clauzei de desistare, ea ar trebui să beneficieze în mod corelativ de posibilitatea de a dispune din oficiu măsuri de cercetare judecătorească în acest scop (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 44 și jurisprudența citată).
- 74 Prin urmare, va reveni acestei instanțe sarcina de a examina în ce măsură regimul procedural național poate face obiectul unei interpretări conforme cu Directiva 93/13 și de a acționa în consecință, lăsând neaplicată, dacă este necesar, orice dispoziție sau jurisprudență națională care se opune obligației instanței, ce decurge din cerințele acestei directive, de a examina din oficiu dacă stipulațiile convenite între părți prezintă un caracter abuziv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Profi Credit Polska, C-419/18 și C-483/18, EU:C:2019:930, punctul 76, precum și jurisprudența citată).
- 75 Având în vedere aceste considerații, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că Directiva 93/13, citită în lumina principiului efectivității și a articolului 47 din cartă, trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale privind o procedură sumară de plată a onorariilor de avocat în temeiul căreia cererea formulată împotriva clientului consumator face obiectul unei decizii pronunțate de o autoritate nejurisdicțională, intervenția unei instanțe nefiind prevăzută decât în stadiul eventualei căi de atac împotriva acestei decizii, fără ca instanța sesizată cu această ocazie să poată controla, la nevoie din oficiu, dacă clauzele cuprinse în contractul care a determinat aplicarea onorariilor solicitate au un caracter abuziv și să admită prezentarea de către părți a altor probe decât mijloacele de probă scrise deja furnizate în fața autorității nejurisdicționale.

Cu privire la a treia întrebare

- 76 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că intră sub incidența excepției prevăzute de această dispoziție o clauză a unui contract încheiat între un avocat și clientul său potrivit căreia clientul se angajează să urmeze instrucțiunile avocatului respectiv, să

nu acționeze fără știrea sau în pofida opiniei acestuia și să nu se desisteze cu de la sine putere de procedura judiciară pe care a încredințat-o avocatului menționat, sub sancțiunea unei penalități financiare.

- 77 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, în măsura în care articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 prevede o excepție de la mecanismul de control pe fond al clauzelor abuzive, această dispoziție este de strictă interpretare. Excepția respectivă vizează, în primul rând, clauzele care privesc obiectul principal al contractului și, în al doilea rând, pe cele care privesc caracterul adecvat al prețului și al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte.
- 78 În ceea ce privește categoria clauzelor contractuale care se circumscriu noțiunii de „obiect principal al contractului”, Curtea a statuat că aceste clauze trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract, cu excluderea clauzelor care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctele 35 și 36, precum și jurisprudența citată). În speță, prestațiile principale sunt cele enumerate la punctul 21 din prezenta hotărâre, clauza de desistare urmărind mai degrabă sancționarea comportamentului clientului care acționează contrar opiniei avocatului său. Prin urmare, această clauză nu se încadrează în această categorie.
- 79 În ceea ce privește categoria clauzelor contractuale care privesc caracterul adecvat al prețului față de serviciu, nici aceasta nu acoperă clauza de desistare, în măsura în care o asemenea clauză nu prevede o remunerație pentru un serviciu furnizat, ci se limitează la sancționarea încălcării unei obligații contractuale (a se vedea prin analogie Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctul 58).
- 80 În consecință, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că nu intră sub incidența excepției prevăzute de această dispoziție o clauză a unui contract încheiat între un avocat și clientul său potrivit căreia clientul se angajează să urmeze instrucțiunile acestui avocat, să nu acționeze fără știrea sau în pofida opiniei acestuia și să nu se desisteze cu de la sine putere de la procedura judiciară pe care a încredințat-o avocatului menționat, sub sancțiunea unei penalități financiare.

Cu privire la a patra întrebare

- 81 Având în vedere răspunsul dat la a treia întrebare, nu este necesar să se răspundă la a patra întrebare.

Cu privire la a cincea întrebare

- 82 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva 2005/29 trebuie interpretată în sensul că inserarea în contractul încheiat între un avocat și clientul său a unei clauze care prevede o penalitate financiară în sarcina acestuia din urmă dacă se desistează cu de la sine putere de procedura pe care a încredințat-o avocatului menționat, clauza respectivă făcând trimitere la baremul unui ordin profesional și nefiind menționată în oferta comercială și nici în cadrul informării prealabile încheierii contractului, poate fi considerată o practică comercială neloială în sensul acestei directive.

- 83 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit mai întâi că articolul 2 litera (d) din Directiva 2005/29 definește, utilizând o formulare deosebit de largă, noțiunea de „practică comercială” ca fiind „orice acțiune, omisiune, comportament, demers sau comunicare comercială, inclusiv publicitatea și comercializarea, efectuată de un comerciant, în directă legătură cu promovarea, vânzarea sau furnizarea unui produs către consumatori” (Hotărârea din 15 martie 2012, Pereničová și Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punctul 38, precum și jurisprudența citată).
- 84 În continuare, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2005/29 coroborat cu articolul 2 litera (c) din aceasta, directiva menționată se aplică practicilor comerciale neloiale ale întreprinderilor față de consumatori înainte, în timpul sau după o tranzacție comercială în legătură cu orice bunuri sau servicii. Conform articolului 5 alineatul (4) din directiva menționată, sunt neloiale în special practicile înșelătoare, în sensul articolelor 6 și 7 din aceasta.
- 85 În sfârșit, astfel cum reiese din articolul 7 alineatele (1) și (2) din Directiva 2005/29, o practică comercială se consideră înșelătoare în cazul în care, analizând faptele și ținând seama de toate caracteristicile și circumstanțele, precum și de limitele proprii mediului de comunicare utilizat, omite, disimulează sau furnizează într-o manieră neclară o informație semnificativă de care consumatorul mediu are nevoie în contextul respectiv pentru a lua o decizie comercială în cunoștință de cauză și care, în consecință, determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări.
- 86 În speță, inserarea într-un contract încheiat între avocat și clientul său a unei clauze precum clauza de desistare, fără ca aceasta să fi fost menționată în oferta comercială sau în cadrul informării prelabile încheierii contractului, constituie *a priori* o omisiune de comunicare a unei informații semnificative sau o disimulare a unei asemenea informații de natură să influențeze decizia luată de consumator de a se angaja în această relație contractuală. Astfel, din dosarul prezentat Curții reiese că această clauză face trimitere, pentru calcularea penalității contractuale pe care o prevede, la baremul ordinului profesional al avocaților din Sevilla al cărui conținut ar fi dificil accesibil și inteligibil și, în cazul aplicării clauzei menționate, că consumatorul ar fi obligat la plata unei penalități contractuale care poate atinge un quantum semnificativ, chiar disproporționat în raport cu prețul serviciilor furnizate pe baza acestui contract. Revine însă instanței de trimitere sarcina de a verifica acest aspect.
- 87 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a cincea întrebare că Directiva 2005/29 trebuie interpretată în sensul că inserarea într-un contract încheiat între un avocat și clientul său a unei clauze care prevede o penalitate financiară în sarcina acestuia din urmă dacă se desistează cu de la sine putere de procedura judiciară pe care a încredințat-o avocatului menționat, această clauză făcând trimitere la baremul unui ordin profesional și nefiind menționată în oferta comercială și nici în cadrul informării prelabile încheierii contractului, trebuie să fie calificată drept practică comercială „înșelătoare”, în sensul articolului 7 din această directivă, în măsura în care determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări, aspect a cărui verificare revine instanței naționale.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 88 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

- 1) **Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011, citită în lumina principiului efectivității și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene,**

trebuie interpretată în sensul că

se opune unei reglementări naționale privind o procedură sumară de plată a onorariilor de avocat în temeiul căreia cererea formulată împotriva clientului consumator face obiectul unei decizii pronunțate de o autoritate nejurisdicțională, intervenția unei instanțe nefiind prevăzută decât în stadiul eventualei căi de atac împotriva acestei decizii, fără ca instanța sesizată cu această ocazie să poată controla, la nevoie din oficiu, dacă clauzele cuprinse în contractul care a determinat aplicarea onorariilor solicitate au un caracter abuziv și să admită prezentarea de către părți a altor probe decât mijloacele de probă scrise deja furnizate în fața autorității nejurisdicționale.

- 2) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83,**

trebuie interpretat în sensul că

nu intră sub incidența excepției prevăzute de această dispoziție o clauză a unui contract încheiat între un avocat și clientul său potrivit căreia clientul se angajează să urmeze instrucțiunile acestui avocat, să nu acționeze fără știrea sau în pofida opiniei acestuia și să nu se desisteze cu de la sine putere de procedura judiciară pe care a încredințat-o avocatului menționat, sub sancțiunea unei penalități financiare.

- 3) **Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a Directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și a Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului**

trebuie interpretată în sensul că

inserarea într-un contract încheiat între un avocat și clientul său a unei clauze care prevede o penalitate financiară în sarcina acestuia din urmă dacă se desistează cu de la sine putere de procedura judiciară pe care a încredințat-o avocatului menționat, această clauză făcând trimitere la baremul unui ordin profesional și nefiind menționată în oferta comercială și nici în cadrul informării prealabile încheierii contractului,

trebuie să fie calificată drept practică comercială „înșelătoare”, în sensul articolului 7 din această directivă, în măsura în care determină sau poate determina consumatorul mediu să ia o decizie comercială pe care nu ar fi luat-o în alte împrejurări, aspect a cărui verificare revine instanței naționale.

Semnături